

Raně středověké artefakty z Veselíčka u Starého Hobzí (okres Jindřichův Hradec), uložené v Muzeu Vysočiny Jihlava

Early mediaeval artefacts from Veselíčko u Starého Hobzí (district Jindřichův Hradec), deposited in depository of the Museum Vysočiny in Jihlava

PETR HEJHAL

Abstract:

A collection of artefacts from the locality Veselíčko (cadaster Staré Hobzí, district Jindřichův Hradec) is deposited in the depository of the Muzeum Vysočiny Jihlava. The collection was acquired by a surface survey on the area of a known early mediaeval site in the 1970's. The collection included pottery (478 fragments, mostly graphite ware), five spindle whorls, seven knives (two pieces with tooth welded edge), two iron parts of a wooden bucket, a small iron wedge, three iron fragments, and two artefacts made from antler (a ring and probably a semi-finished whistle). We can date the artefacts to the 10th century (maybe with an overlap to the 9th century). Similar pottery is known from archeological excavations of the site Turecký kopec, cadaster Hornice and site Sand, cadaster Raabs an der Thaya (Austria), both about 17 kilometers from the Veselíčko site.

Keywords:

Staré Hobzí, Czech-moravian upland, Dyje (Thaya) river area, early mediaeval, the 10th century, material culture

1. Úvod

V depozitáři Muzea Vysočiny v Jihlavě je uložen soubor převážně raně středověkých artefaktů z lokality Veselíčko u Starého Hobzí (okr. Jindřichův Hradec). Soubor byl získán při povrchové prospekci v sedmdesátých letech 20. století a byl odevzdán do jihlavského muzea. Nálezové okolnosti se omezují pouze na přibližnou lokalizaci plochy sběru.

2. Lokalizace nálezů

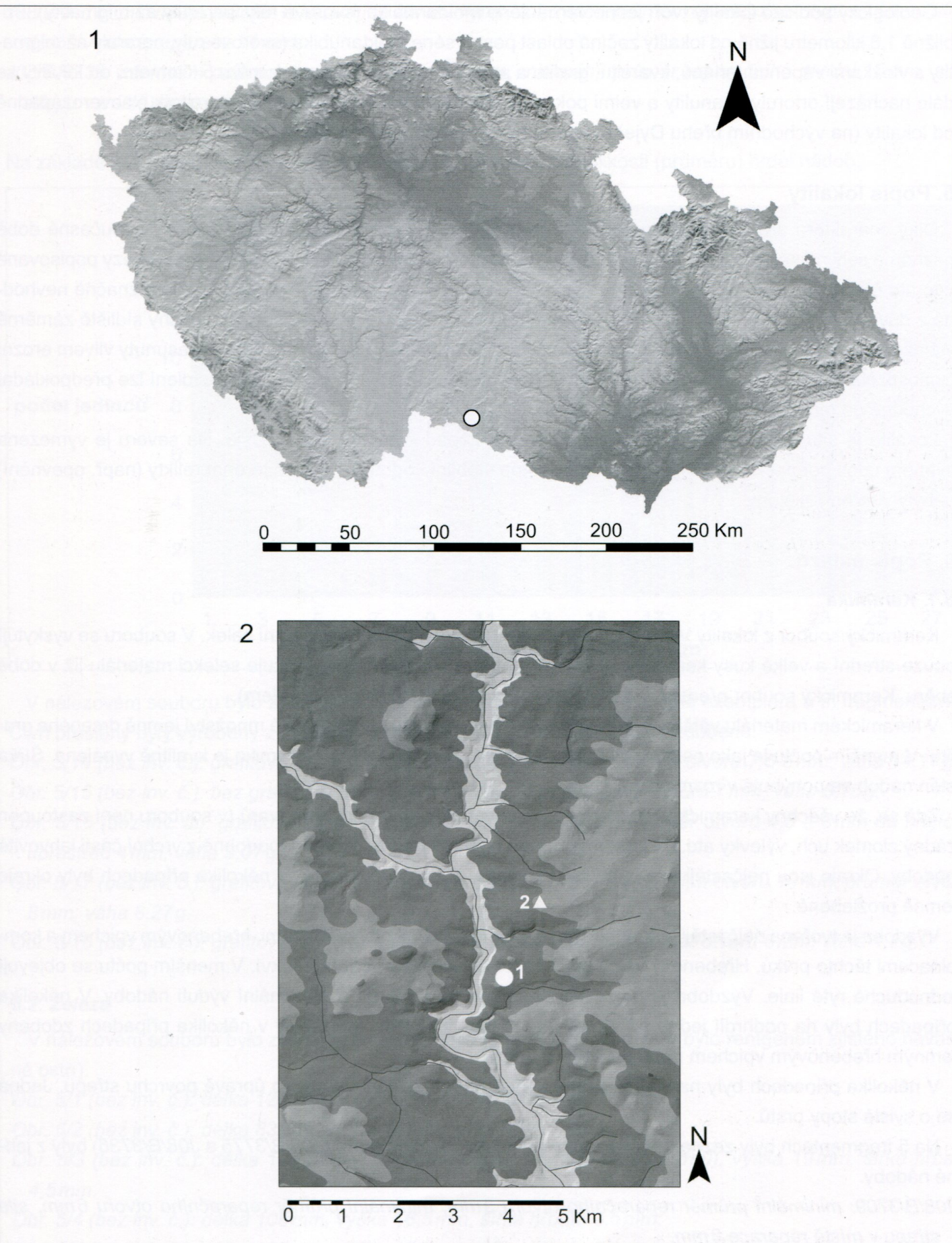
Nálezky byly vyzvednuty na ploše již známé raně středověké lokality (Lutovský 1993, 2001; Nekuda 1964). Lokalita leží na katastru Staré Hobzí, cca 1,3 kilometru jihozápadně od centra obce, v nadmořské výšce cca 480 m n. m.

3. Dějiny bádání

Na archeologické nálezy upozornil roku 1963 ředitel školy ve Starém Hobzí František Karásek. V červnu téhož roku provedl na lokalitě výzkum dvěma sondami V. Nekuda (Nekuda 1964). Nálezky z polohy Veselíčko jsou uloženy také v Národním muzeu v Praze (Lutovský 1993).

4. Přírodní podmínky mikroregionu

Lokalita se nachází na jižním okraji Dačické kotliny. Pedologický pokryv tvoří kyselá kambizem (ta obecně v oblasti převažuje). Z jiných typů půd lze jmenovat modální pseudoglej na Strážném kopci, glejové fluvizemě v blízkosti Dyje a u jejích přítoků glejové fluvizemě, případně modální gleje. Obecně lze tyto půdy charakterizovat jako půdy nižší až střední kvality, vhodné pro pěstování méně náročných obilovin (žito, oves) a lnu (Tomášek 2000, 54).

Obr. 1: Umístění lokality v rámci České republiky.

1. Popisovaná lokalita.

2. Poloha kostela sv. Ondřeje ve Starém Hobzí; poprvé zmíněn roku 1190 (*capella sancti Andree in Gobza*).

Geologický podklad lokality tvoří jednotvárná série moldanubika (svorové ruly, pararuly až migmatity). Přibližně 1,8 kilometru jižně od lokality začíná oblast pestré série moldanubika (svorové ruly, pararuly až migmatity s vložkami vápenců, erlánů, kvarcitu, grafitu a amfibolitu). V okruhu o poloměru 5 kilometrů od lokality se dále nacházejí ortoruly, granulity a velmi pokročilé migmatity v moldanubiku a proterozoiku; severozápadně od lokality (na východním břehu Dyje) kvartérní hlíny, spraše, písky a štěrky.

5. Popis lokality

Díky charakteru archeologického výzkumu (nahodilé sběry, případně ojedinělé sondy) v současné době neznáme celý rozsah osídlené lokality, respektive neznáme ani místo samotného sídliště. Nálezy popisované v tomto článku byly učiněny pod svahem sklánějícím se k Dyji. Tato poloha je pro osídlení značně nevhodná z důvodu příkrého sklonu terénu. Pravděpodobně se jedná o odpad, který byl z plochy sídliště záměrně vyhazován na svah mimo osídlenou lokalitu, případně o materiál z vrstev, které byly přesunuty vlivem erozní činnosti. Nálezy byly učiněny tedy mimo vlastní osídlenou plochu. Samotné jádro osídlení lze předpokládat východně od místa nálezu.

Lokalita je situována na ostrožně svažující se na západ k levému břehu Dyje. Na severu je vymezena svahem údolí potoka Páčna a na jihu strží bez stop stabilní vodoteče. Žádné terénní relikty (např. opevnění) nebyly v terénu zjištěny.

6. Popis nálezů

6.1. Keramika

Keramický soubor z lokality Veselíčko představuje makroskopicky kompaktní celek. V souboru se vyskytují pouze střední a velké kusy keramiky, všechny zdobené. To zřejmě nasvědčuje selekci materiálu již v době sběru. Keramický soubor představuje 478 jedinců (z toho 141 jedinců s okrajem).

V keramickém materiálu většiny fragmentů (cca 99 procent) je použito velké množství jemně drceného grafitu. V menším počtu je jako ostřívo přítomna velmi jemně drcená slída. Keramika je kvalitně vypálena. Šířka stěn nádob se pohybuje v rozmezí 5-13 mm.

Zdá se, že všechny keramické fragmenty pochází z běžných hrncovitých tvarů (v souboru není zastoupen žádný zlomek uch, výlevky atd.), v jednom případě pochází fragment pravděpodobně z vrchní části lahovitě nádoby. Okraje jsou nejčastěji ven vyhnuté, zaoblené či šikmo seříznuté. V několika případech byly okraje jemně prožlabené.

Výzdoba je tvořena nejčastěji jednoduchými a vícenásobnými rytými vlnicemi, hřebenovým vpichem a kombinacemi těchto prvků. Hřebenový vpich bývá často aplikován v podobě krokví. V menším počtu se objevují jednoduché ryté linie. Výzdoba je nejčastěji umístěna na podhrdlí a maximální výduti nádoby. V několika případech byly na podhrdlí jedna až tři nevýrazné plastické lišty, které byly v několika případech zdobeny jemným hřebenovým vpichem nebo přesečky či vrypy.

V několika případech byly na vnitřní straně výduti nádob zjištěny stopy po úpravě povrchu střepu. Jedná se o svislé stopy prstů.

Na 5 fragmentech byly zaznamenány reparační otvory, 2 exempláře (J08/B/3775 a J08/B/3736) byly z jedné nádoby.

J08/B/3709: minimální průměr reparačního otvoru 3 mm, minimální průměr reparačního otvoru 6 mm, síla střepu v místě reparace 8 mm.

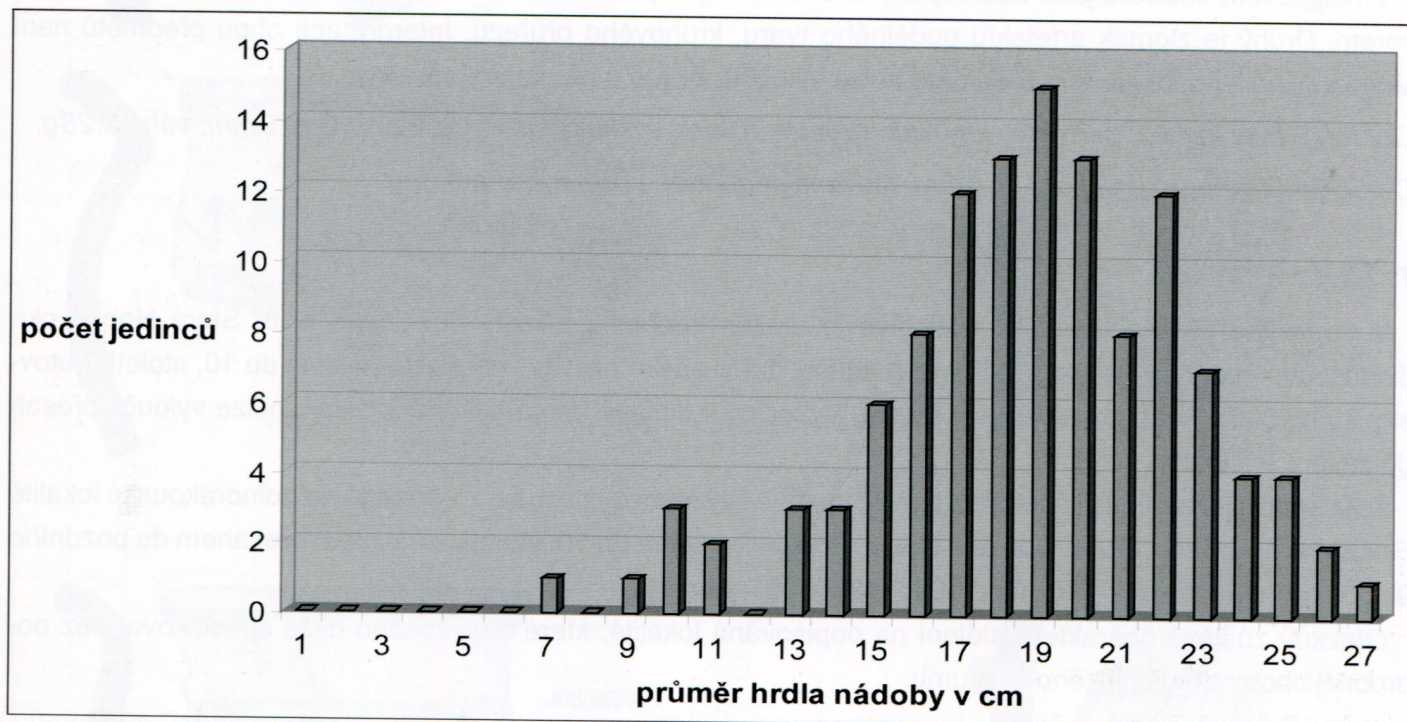
J08/B/3828: minimální průměr reparačního otvoru 7 mm, minimální průměr reparačního otvoru 6 mm, síla střepu v místě reparace 6,5 mm.

J08/B/3742: minimální průměr reparačního otvoru 6 mm, minimální průměr reparačního otvoru 13,5 mm, síla střepu v místě reparace 9,5 mm.

J08/B/3775: minimální průměr reparačního otvoru 4 mm, minimální průměr reparačního otvoru 14 mm, síla střepe v místě reparace 11 mm.

J08/B/3736: minimální průměr reparačního otvoru 5 mm, minimální průměr reparačního otvoru 15 mm, síla střepe v místě reparace 10 mm.

Na základě 118 okrajových střepe byla provedena rekonstrukce velikosti (průměru) hrdel nádob.

V nálezovém souboru bylo zastoupeno pět keramických přeslenů (dva celé exempláře a tři fragmentární). Čtyři přesleny byly vyrobeny z materiálu s příměsí grafitu. Artefakty byly nezdobené.

Obr. 5/14 (bez inv. č.): grafitová hlína; průměr 24 mm; výška 19 mm; průměr otvoru 7,5-8 mm; váha 14,17 g.

Obr. 5/15 (bez inv. č.): bez grafitu; průměr 25 mm; výška 14 mm; průměr otvoru 7 mm; váha 8,75 g.

Obr. 5/16 (bez inv. č.): grafitová hlína; průměr 31 mm; výška 24 mm; průměr otvoru 4,5 a 6 mm na krajích, uprostřed 4 mm; váha 9,07 g.

Obr. 5/17 (bez inv. č.): grafitová hlína; průměr 30 mm; výška 14 mm na okraji, u otvoru 10 mm; průměr otvoru 8 mm; váha 6,27 g.

Obr. 5/18 (bez inv. č.): grafitová hlína; průměr 24 mm; výška 11,5 mm; průměr otvoru 6 mm; váha 4,2 g.

6.2. Železa

V nálezovém souboru bylo zastoupeno sedm nožů (u jednoho exempláře bylo rentgenem zjištěno navařené ostří).

Obr. 5/1 (bez inv. č.): délka 120,5 mm, výška 19 mm, šířka hřbetu 3,5 mm.

Obr. 5/2 (bez inv. č.): délka 83 mm, výška 14 mm, šířka hřbetu 3 mm.

Obr. 5/3 (bez inv. č.): délka 125,5 mm (104,5 mm čepel, 21 mm fragment trnu), výška 19 mm, šířka hřbetu 4,5 mm.

Obr. 5/4 (bez inv. č.): délka 108 mm, výška 16,5 mm, šířka hřbetu 3,5 mm.

Obr. 5/5 (bez inv. č.): délka 105 mm, výška 16,5 mm, šířka hřbetu 3 mm.

Obr. 5/6 (bez inv. č.): délka 106,5 mm (97 mm čepel, 9,5 mm fragment trnu), výška 15 mm, šířka hřbetu 3 mm.

Obr. 5/7 (bez inv. č.): délka 158 mm (123,5 mm čepel, 34,5 mm fragment trnu), výška 16 mm, šířka hřbetu 4 mm (zubovitě navařené ostří).

Další železný inventář tvořil železný klínek s roztepanou hlavičkou (Obr. 5/10: délka 77 mm, rozměry hlavičky 13x10,5 mm), dvě kování vědérka (Obr. 5/8, obr. 5/9, bez inv. č.) a tři fragmenty neidentifikovatelného účelu (Obr. 5/11-13).

6.3. Parohová industrie

V náleзовém souboru jsou zastoupeny dva artefakty z parohu. Prvním z nich je parohový kroužek s otvorem. Druhý je zlomek artefaktu podélného tvaru, kruhového průřezu. Interpretace obou předmětů není jednoznačná. U podlouhlého předmětu nelze vyloučit, že jde o polotovar píšťalky.

Obr. 5/19 (bez inv. č.): parohový kroužek. Průměr 20 mm; výška 6,5 mm; průměr otvoru 9 mm; váha 2,28 g.

Obr. 5/20 (bez inv. č.): délka 457,5 mm, maximální průměr 116 mm, váha 8,63 g.

7. Závěr

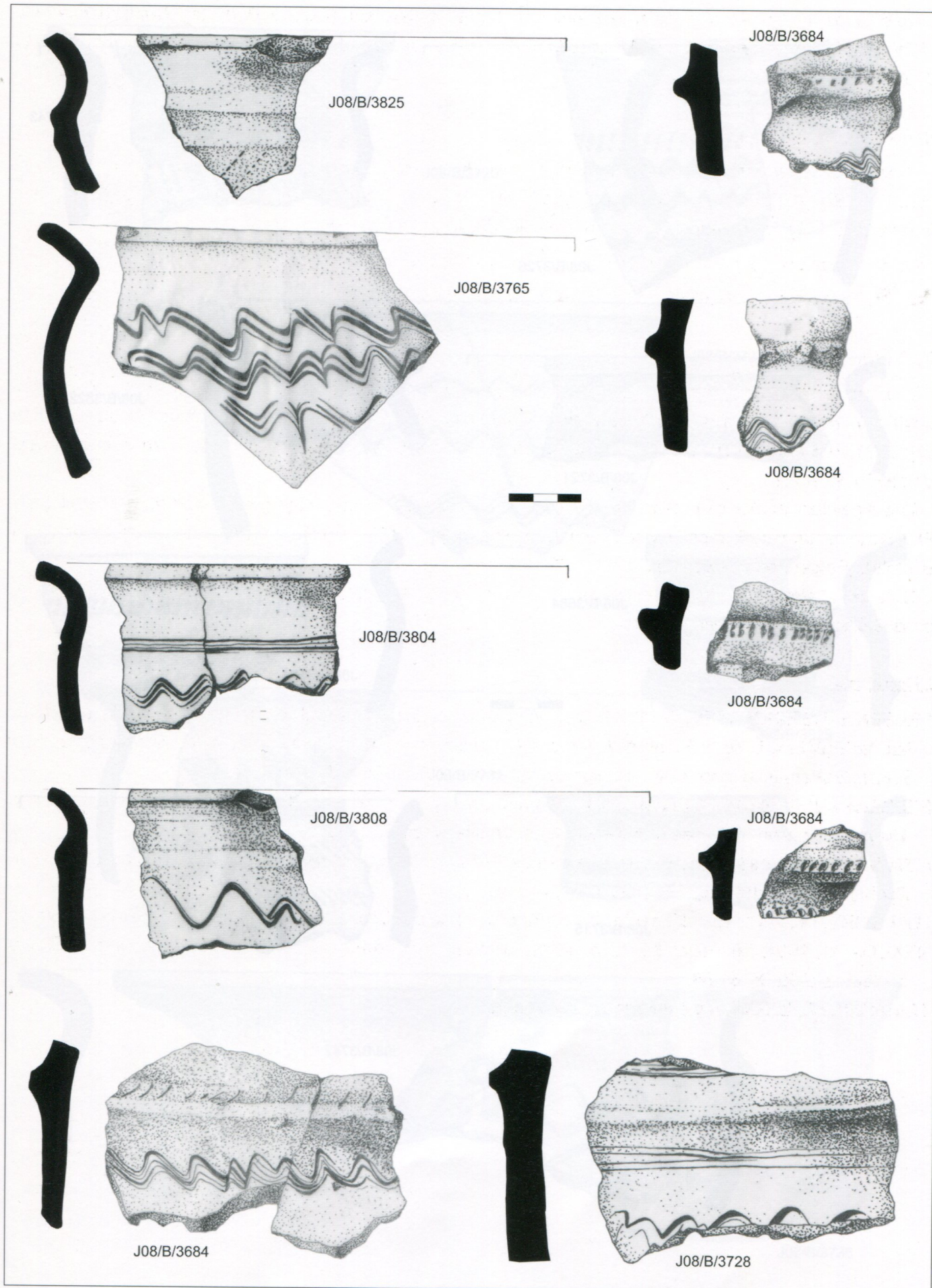
V depozitáři Muzea Vysočiny v Jihlavě je uložen soubor z lokality Veselíčko, k. ú. Staré Hobzí, okr. Jindřichův Hradec. Již dříve publikované nálezy datují lidské aktivity na lokalitě nejspíš do 10. století (Lutovský 2001, 306). Artefakty uložené v Muzeu Vysočiny v Jihlavě této dataci neodporují, nelze vyloučit přesah do závěru 9. století.

Zatím nejbližší analogická keramika (materiálově i výzdobou) pochází z výzkumů na dolnorakouské lokalitě Flur Sand na katastru Raabs an der Thaya. Zde je datována do 10. století, s možným přesahem do pozdního 9. století (Felgenhauer – Schmied 1995; 1998, 201; obr. 4).

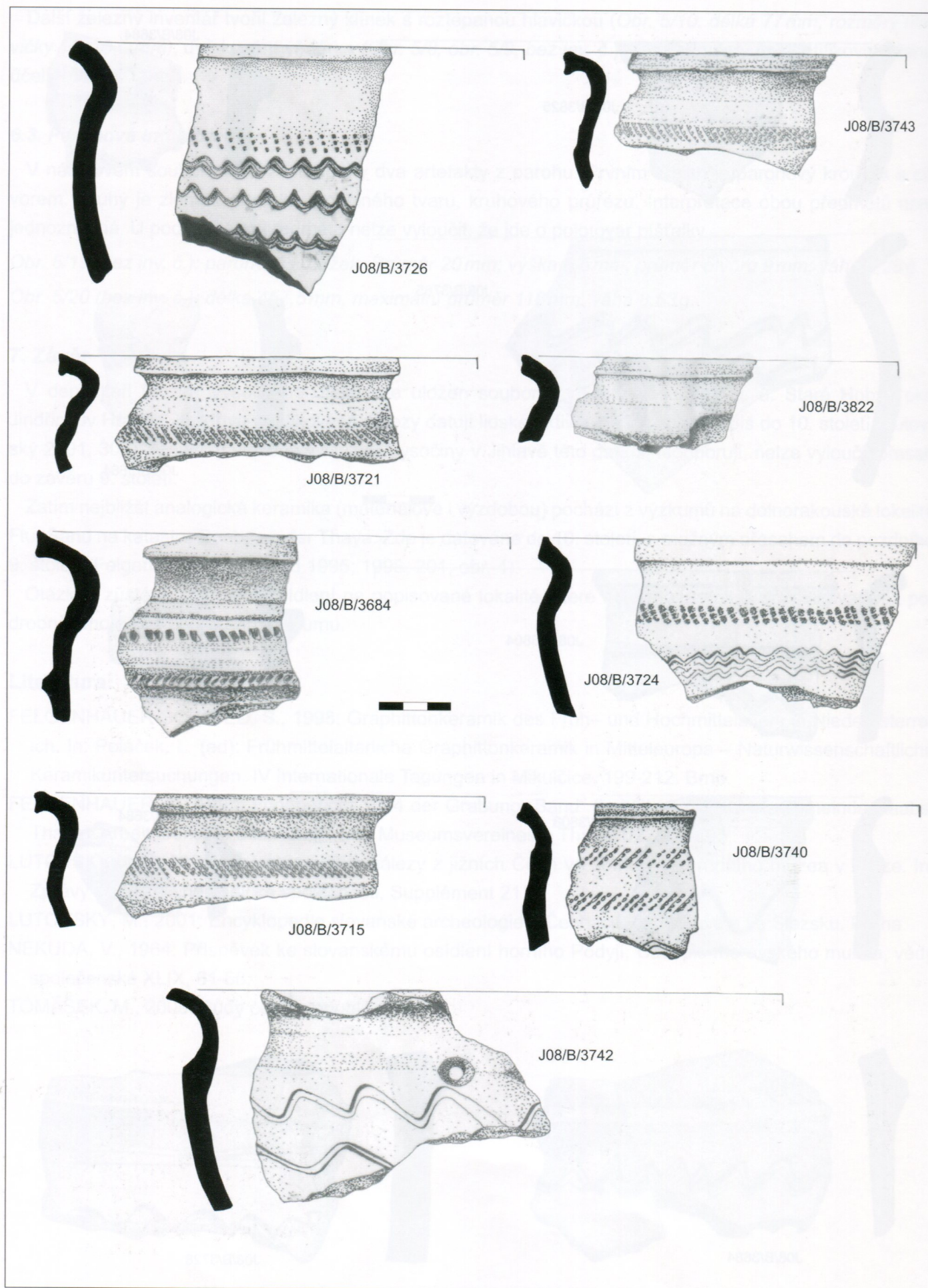
Otázkou zůstává charakter osídlení na popisované lokalitě, které není možno blíže specifikovat bez podrobnějšího archeologického výzkumu.

Literatura:

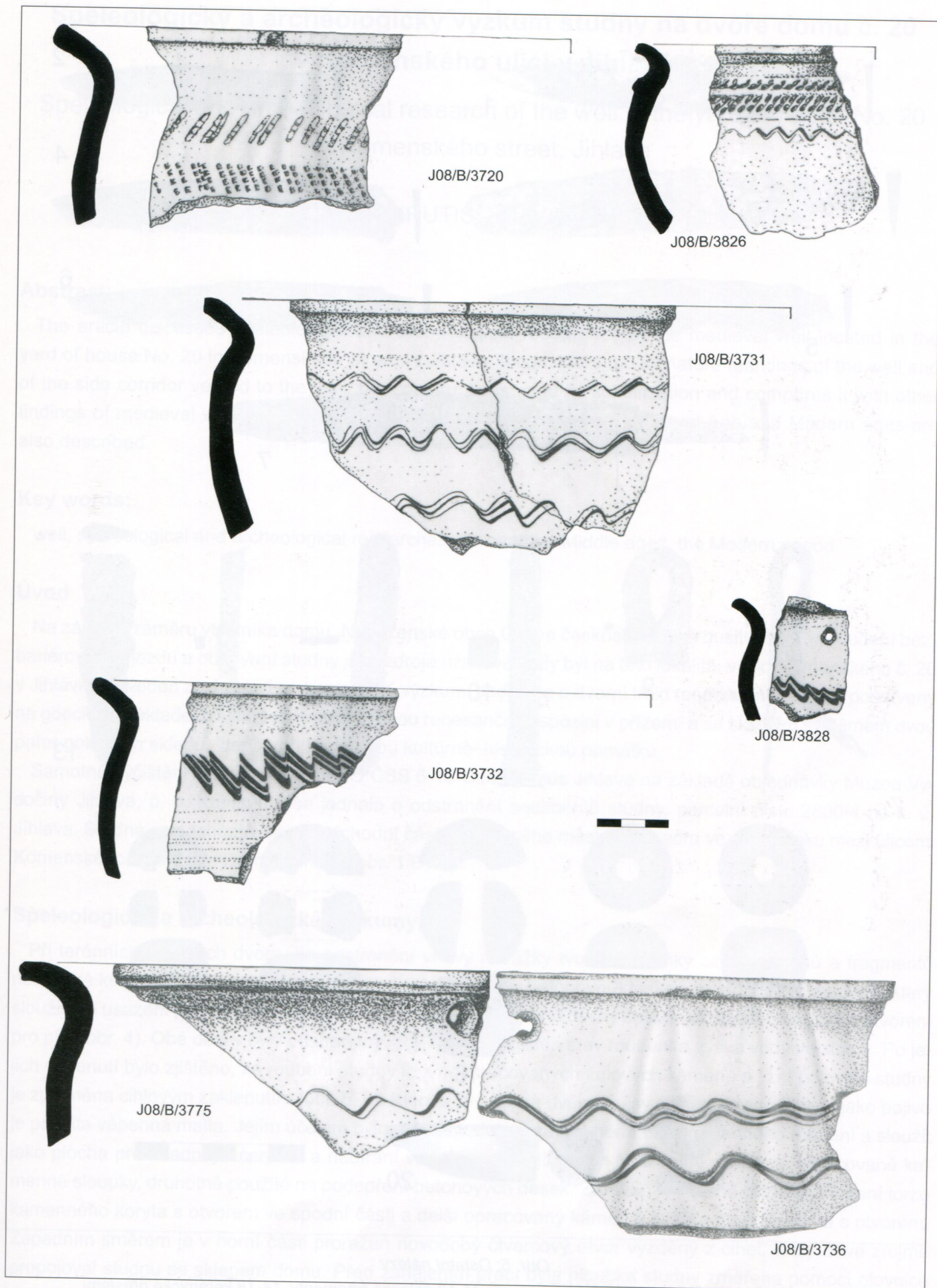
- FELGENHAUER-SCHMIED, S., 1998: Graphittonkeramik des Früh- und Hochmittelalters in Niederösterreich. In: Poláček, L. (ed): Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa – Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. IV Internationale Tagungen in Mikulčice, 199-212. Brno.
- FELGENHAUER, S., 1995: Fundbericht 1994 der Grabung „Sand“ (bei Oberpfaffendorf, Gemeinde Raabs/Thaya). Arbeitsberichte des Kultur- und Museumsvereinesm Thaya 1/2, 603-605.
- LUTOVSKÝ, M., 1993: Raně středověké nálezy z jižních Čech ve sbírkách Národního muzea v Praze. In: Zprávy České archeologické společnosti, Supplément 21.
- LUTOVSKÝ, M., 2001: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- NEKUDA, V., 1964: Příspěvek ke slovanskému osídlení horního Podolí, Časopis moravského muzea, vědy společenské XLIX, 61-68.
- TOMÁŠEK, M., 2000: Půdy české republiky. Praha.

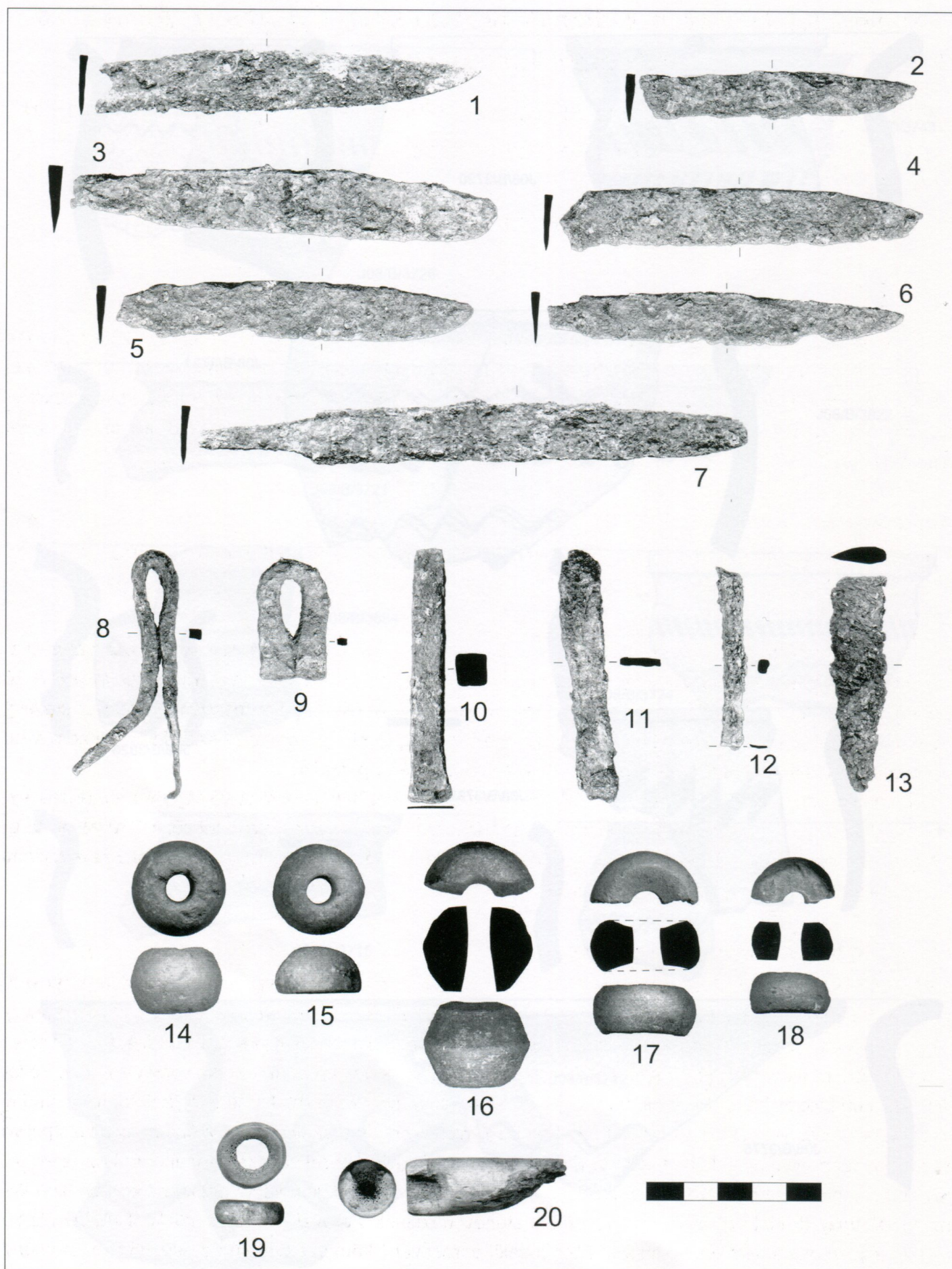
Obr. 2: Výběr z keramických nálezů. Kresba Pavla Starůstková.

Obr. 3: Výběr z keramických nálezů. Kresba Pavla Starůstkova.

Obr. 4: Výběr z keramických nálezů. Kresba Pavla Starůstkova.

Obr. 5: Ostatní nálezy.

1-7 nože, 8-9 ucho vědérka, 10 železný klínek, 11-13 železné fragmenty, 14-18 keramické přesleny, 19 parohový kroužek, 20 artefakt z parohu (polotovár píšťalky?).